

УДК 371.321:377

Ольга Внукова
(Київ, Україна)**ТАКТОВНІСТЬ ЯК ОЗНАКА МАЙСТЕРНОСТІ ПЕДАГОГА
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

У статті проаналізовано тактовність як ознаку майстерності педагога, визначено та розкрито зміст основних компонентів тактовності, обґрунтовано значущість цього феномену у підготовці педагога. Також визначено умови формування тактовності майбутніх педагогів професійної освіти.

Ключові слова: такт, педагогічна тактовність, педагогічна майстерність, педагог професійної освіти, професійна підготовка.

The article highlights the tactfulness as a sign of teacher's skill, the contents of the main components of tactness are defined and revealed, the significance of this phenomenon in the preparation of teachers is substantiated. The conditions for forming the tactfulness of future teachers of vocational education are identified.

Key words: tact, pedagogical tact, pedagogical skills, teacher of vocational education, professional training.

Актуальність проблеми. У сучасних умовах, коли відбувається модернізація системи освіти різних рівнів, висувається на чільне місце питання формування майстерності педагога. Адже саме від педагога, який володіє певним комплексом властивостей особистості, що забезпечують самоорганізацію високого рівня професійної діяльності [3], залежить успіх реформ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням педагогічної майстерності присвячено чимало досліджень вітчизняних та зарубіжних учених (А. Зязюн, Л. Крамушенко, І. Кривонос, Є. Барбіна, Н. Кузьміна, А. Щербаков, Ю. Азаров, А. Астахов, С. Гончаренко, М. Дяченко та ін.). Тактовність педагога була предметом розгляду К. Ушинського, В. Сухомлинського, І. Синиці, В. Страхова, Л. Мар'яненко та ін. Проблеми підготовки майбутніх педагогів професійної освіти присвячено роботи Е. Зеєра, В. Безрукової, О. Коваленко, І. Прокопенка, А. Мойсеюка, М. Сметанського та ін. Але не достатньо сьогодні звертається увага у педагогічній теорії та практиці на аспекти формування тактовної поведінки майбутнього педагога професійної освіти.

Мета статті – розгляд тактовності як характерної ознаки педагогічної майстерності, її компонентів та умов формування у майбутніх педагогів професійної школи.

Виклад основного матеріалу. Сучасне підростаюче покоління відрізняється від попередніх тим, що має розвинені інтелектуальні здібності, багату уяву, обдарованість, інтенсифіковану комунікацію завдяки поширенню технічних засобів обміну інформацією і, водночас, надзвичайну чутливість і вразливість. Також попри повсюдне використання комп'ютерів у освітньому

просторі залишається вагомим вплив особистості педагога на вихованців. Тому в освітніх закладах недопустимі форми міжособистісної педагогічної взаємодії, які передбачають нестриманість, наказовий тон розмови, авторитарний стиль спілкування. Сьогодні, як ніколи, від педагогів очікується з боку вихованців, батьків, колег, адміністрації, громадськості прояв тактовності як ознаки педагогічної майстерності.

«Такт» розуміється як почуття міри, що підказує правильне розуміння або оцінку явищ дійсності [5, с. 25]. Тобто, це категорія, що допомагає регулювати комунікаційні процеси між людьми. «Спираючись на принцип гуманізму, тактовна поведінка вимагає у найскладніших і найсуперечливіших ситуаціях зберегти повагу до людини» [2, с. 147]. Тактовність, як форма прояву поваги, передбачає уміння співставляти свою поведінку з почуттями інших людей, усвідомлювати межі дозволеного, визначати правильний тон у спілкуванні. Тактовна людина є привабливою для оточуючих, тому що вона не нав'язлива, не ображає, недоречно не жартує, не поводить себе безцеремонно.

Педагогічний такт відрізняється від загального поняття такту тим, що означає не тільки позитивні якості педагога (повагу, любов до дітей, ввічливість), а й уміння вибрати правильний підхід до вихованців. В Українському педагогічному словнику такт педагогічний трактується як почуття міри в застосуванні засобів педагогічного впливу. Він проявляється в умінні поводитися належним чином, просто й переконливо розмовляти з вихованцями, поважати їхню гідність, ставити розумні й педагогічно обгрунтовані вимоги [1, с. 325]. Джерелом прояву педагогічного такту, за В. Сухомлинським, є любов до дитини [6, с. 358]. Актуальною, на наш погляд, є думка І. Синиці, що тактовність – найбільш характерна професійна ознака педагога, що педагогічний такт для вчителя – це все одно, що голос для співака чи слух для музиканта [4, с. 18]. Педагогічний такт часто розглядається як педагогічна здібність, яка зумовлює досягнення педагогом вищого рівня педагогічної самореалізації у професійній діяльності. Хоча іноді педагогічний такт ототожнюють просто з уміннями «у кожному конкретному випадку знаходити правильну лінію поведінки» [7, с. 76].

Педагог-майстер, як відомо, володіє такими важливими властивостями: гуманістична спрямованість, професійна компетентність, педагогічні здібності і педагогічна техніка [2]. Відповідно до цих складових педагогічної майстерності виділяємо компоненти тактовності педагога-майстра. По-перше, гуманістично спрямований педагог зорієнтується, як правильно діяти у педагогічній ситуації, буде делікатним, не підкреслюватиме свою перевагу, з повагою буде ставитися до учнів, не буде нав'язувати свою думку чи позицію.

По-друге, професійна компетентність педагога-майстра дасть можливість йому встановити найбільш доцільний стиль спілкування чи спосіб взаємодії, активно використовувати техніки «Ми - взаємодії».

По-третє, педагогічний такт проявляється у здатностях педагога бути спостережливим, володіти гарними манерами, заохочувати пізнавальну активність учнів, тримати дисципліну на уроці, розуміти мотиви поведінки учнів, завойовувати довіру у вихованців, авторитет, правильно

використовувати систему заохочень та покарань, створювати позитивний психологічний клімат під час занять та у виховних заходах, проявляти оптимізм у ставленні до учнів. Педагог-майстер знає, що карати учнів треба, але образати – ніколи. Судження педагога часто може бути більш вагомим, ніж сама оцінка, для учнів. Тобто, тактовний педагог буде орієнтуватися не на минулі невдачі, а на майбутні успіхи. Він проявлятиме довіру у поєднанні з вимогливістю.

По-четверте, педагогічний такт передбачає відповідну ситуації педагогічну техніку (зовнішню та внутрішню). Тактовний педагог володіє культурою мови, є відповідно одягненим, проявляє стриманість, витримку, зовнішній спокій, не байдужість, виваженість у прийнятті рішень, нейтралізацію негативних емоцій і почуттів, зокрема, гнів, невдоволення, ненависть, відразу, демонструє вміння розряджати емоційну напруженість. Тактовний педагог – хороший слухач, уважно вислуховує учня, проявляючи розуміння та повагу до його позиції.

Педагог професійної освіти працює з учнями, які можуть бути педагогічно занедбані, з поганою дисципліною, професійно не спрямованими тощо. Тобто цей контингент учнів потребує педагогічної майстерності з боку майстрів виробничого навчання та викладачів. Педагогічний такт набувається у процесі підготовки педагогів та у педагогічній діяльності. Основою для цього є глибокі знання психології учнів, врахування їх психологічних особливостей, індивідуальних рис, ставлення до навчання, психологічного стану й конкретних умов педагогічної взаємодії.

Під час підготовки педагогів професійної школи варто акцентувати увагу на формуванні складників педагогічної майстерності студентів під час вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу та педагогічної практики. Студенти мають оволодіти знаннями про такт, педагогічний такт, усвідомити значущість цих понять для власної особистості та професійної діяльності. У виховній роботі варто проводити заходи, які спрямовані на формування вольових якостей, комунікативних вмінь та особистісних характеристик, найважливішими з яких є повага до інших та доброзичливість. Також навчання тактовності передбачає розвиток здатності до самоспостереження, самопізнання, саморозвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз компонентів тактовності педагога відповідно до складників педагогічної майстерності вказує на те, що тактовність можна вважати ознакою майстерності педагога. У підготовці педагогів професійної освіти варто звертати увагу на формування тактовності студентів під час теоретичних, практичних занять та у виховній роботі. Подальших зусиль потребують розробки конкретних методик навчання студентів умінню поводитися тактовно стосовно інших учасників педагогічного процесу, ефективних технік взаємодії і спілкування у сучасних умовах.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Основы педагогического мастерства / Под ред. И.А. Зязюна. – М.: Просвещение, 1989. – 302 с.
3. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамушенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А. Зязюна. – 2-ге вид. допов. і переробл. – К.: Вища шк., 2004. – 422 с.
4. Синиця І.О. Педагогічний такт і майстерність учителя. – К.: Радянська школа, 1981. – 319 с.
5. Словник української мови: в 11 т. / редкол.: І.К. Білодід (голова) та інші; Акад. наук Укр. РСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. – К.: Наук. думка, 1970–1980. – Т. 10. – 1979. – 660 с.
6. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. – Київ, 1976. – Т. 1. – С. 613–637.
7. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. – К.: Академвидав, 2010. – 456 с.

УДК 378:37.047

Микола Драч
(Новоград-Волинський, Україна)

ВПЛИВ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ ФІЛОСОФСЬКИХ ЗНАТЬ» НА ФОРМУВАННЯ АКсіОЛОГІЧНИХ ФАХОВИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

У статті проаналізовано вплив навчальної дисципліни «Основи філософських знань» на формування фахових цінностей та орієнтацій у студентів-медиків. Визначену провідну роль свідомості у формуванні якісних фахових принципів у майбутніх медичних працівників.

Ключові слова. *Аксіологія, цінності, професійні цінності, ціннісна орієнтація.*

The article analyzes the influence of the discipline «Fundamentals of Philosophical Knowledge» on the formation of professional values and orientations in the medical students. The leading role of consciousness in formation of qualitative professional principles in future medical workers is determined.

Key words: *axiology, values, professional values, value orientation.*

Процес життя людини складається з певних етапів, кожен з яких наповнений змістом та вимогами, що опановуються. Починаючи з дитячого віку, людині прищеплюється певна система цінностей, яка залежить від тих осіб, які здійснюють виховний вплив на неї, та від навколишнього соціального середовища: сім'ї, дитячого садка, школи, групи однолітків та друзів тощо. У таких умовах формується і світогляд людини, схильність до певних видів